

ціальних послуг недержавними й приватними організаціями. Водночас потрібно ще розробити, затвердити та ввести в дію цілу низку нормативно-правових документів, як, скажімо, “Положення про центр тимчасового догляду”, “Положення про заклади автономного проживання людей з функціональними обмеженнями (будинки групового проживання, міні-гуртожиток)” тощо, які дозволяють функціонування в Україні тих соціальних служб, які утворюють систему догляду за якістю громадянського життя у розвинутих країнах і які так значущі для підвищення індексу людського розвитку в Україні.

5. Важливим напрямом розвитку соціальної роботи в нашій країні має стати вивчення сучасних тенденцій стихійного виникнення й утворення перших українських моделей роботи в громаді, насамперед соціального планування й пов’язаної з ним організації догляду за якістю життя громадян. Для цього треба порівняти вартість соціального догляду в громаді та в інтернатному закладі, якість проживання користувачів при обох типах догляду, а також вивчити економічні та соціальні наслідки переорієнтації на дієвість системи догляду в громаді, на джерела фінансування сучасних послуг на рівні загалу і на можливості місцевих бюджетів.

6. Проте чимало аспектів соціальної роботи в громаді (теоретичний, законодавчий, фаховий, суспільний, особистісний) ще потребують спеціальної розробки і практичного впровадження. І все ж, з огляду на виникнення в Україні соціальних служб у громадах (приміром, хеседів – професійних соціальних служб єврейських громад; київської благодійної організації допомоги особам з інтелектуальною недостатністю “Джерела”, яка впроваджує програми догляду в громаді; інноваційних служб, підтримуваних Українським фондом соціальних інвестицій; організований розвиток громад у Донецькій області та ін.), поширення практики тимчасової сімейної опіки над дітьми-сиротами та неформального догляду (особливо в селах за самотніми людьми похилого віку та інвалідами), надання більших повноважень органам місцевого самоврядування, система підготовки у ВНЗ фахівців із соціальної роботи, має обов’язково передбачати вивчення різних моделей, оргсхем, форм, методів і засобів роботи в громаді, що відпрацьовані десятиліттями в інших країнах. З ними доречно ознайомитися й фахівцям з місцевого самоврядування, адже ефективна робота в громаді неможлива без відповідної регіональної політики. Очевидно, що таке ознайомлення має бути критичним і брати до уваги український контекст, етнонаціональні традиції та ментальні особливості українства.

1. Ауцишин Г. Дев’ята тренінгова сесія з розвитку громади // Громадські ініціативи. – 2001. – № 4. – С. 16–18.
2. Бриленд Д. История эволюции практической социальной работы // Энциклопедия социальной работы / Пер с англ. В 3-х т. – Т.1. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1993. – 483 с.
3. Гарник Ю. Презентація проекту “Мережа участі громадськості у прийнятті рішень” // Інформаційний електронний бюлетень “Гурт”. – 2003. – №30(167). – С. 28–40.
4. Жовніренко П. Діяльність громадських організацій: корисні поради // Соціальна політика і соціальна робота. – 1999. – № 3-4. – С. 148–149.
5. Місцеве самоврядування в Україні: історія, сучасність, перспективи розвитку. Навч. посібник / Кравченко В.В., Лисюченко В.П., Негода В.А., Пітцик М. В., Подобед Л. Є., Пухтинський М.О. – К.: Арарат-Центр, 2000. – 206 с.
6. Пейн М. Сообщество как основа социальной политики и социального действия // Взаимосвязь социальной работы и социальной политики. – М.: Аспект Пресс, 1997. – С. 44–50.
7. Семигіна Т.В. Работа в громаді: практика й політика. – К.: КМ Академія, 2004. – 180 с.
8. Семигіна Т. Работа в громаді як складова діяльності соціального працівника // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. – № 4. – С. 31–50.
9. Спергел И. Территориальная община: эволюция // Энциклопедия социальной работы / Пер с англ. В 3-х т. – Т.3. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1993. – С. 315–392.
10. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / За ред. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2001. – 196 с.

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

ШЕЛІХЕВИЧ Р., ТРОЯН О.

Copyright © 2013

Становлення професії соціального працівника охоплює тривалий період його життєдіяльності. У наукових доробках багатьох науковців (Н. Б. Іванцова, Є.О. Климов, Т.В. Кудрявцев, А.К. Маркова, Ю.П. Поваренкова, Е.Е. Симанюк та ін.) виділені чотири стадії цього процесу: профадаптація, професіоналізація, професійна майстерність та припинення професійної діяльності (вихід на пенсію). При такому часовому підході професійне становлення соціального працівника як спеціаліста практично повністю збігається з онтогенезом людини, якщо розглядати онтогенез як життя індивіда з дня народження до старості.

Професійне становлення є індивідуальним процесом. Для однієї людини професія визначає сенс існування, є справою усього життя, для іншої служить засобом задоволення особистісно-важливих потреб, для третьої немає особливого значення, – тобто професія соціального працівника має різний особистісний зміст. Велика варіативність діяльності та сценаріїв професійного життя ускладнює її повноцінний супровід.

Психологічний супровід професійного становлення соціального працівника – це динаміка руху разом з особистістю, поруч з нею, своєчасна підказка можливих шляхів розв'язання складних та непередбачувальних проблем, при необхідності – допомога і підтримка. Супроводжують професійне становлення батьки, колеги по роботі, керівники соціальної установи. Компетентний і продуктивний психологічний супровід може здійснювати спеціально підготовлена людина – психолог-профконсультант. Кожного із них основне завдання – не нав'язувати соціальному працівнику своєї думки, а допомогти віднайти певні орієнтири. Таким чином у нашому розумінні, психологічний супровід – це цілісний процес вивчення, формування, розвитку та корекції професійного становлення особистості. Психологічний супровід важливий для тих спеціалістів, які відчувають у ньому нагальну потребу. Його метою є повноцінна реалізація професійно-психологічного потенціалу особистості, задоволення потреб соціального працівника у діяльності та опертя на його внутрішній потенціал. Однак психологічний супровід професійного становлення особистості соціального працівника передбачає зміцнення його професійного “Я”, підтримку ідентичності, саморегуляцію діяльності та освоєння технологій професійного зростання. Результатом психологічного супроводу є розвиток та саморозвиток соціального працівника, задоволеність працею і підвищення ефективності професійної діяльності. Таким чином, психологічний супровід – це складний технологічний процес, в основі якого знаходиться інформація про проблему, консультації на етапі прийняття рішення і вироблення прогнозування щодо вирішення самої проблеми та первинна допомога у його реалізації соціальним працівником.

Охарактеризуємо основні стадії психологічного супроводу особистості майбутнього соціального працівника. Так на стадії оптації (майбутнього професійного вибору) важливого значення набуває професійне консультування. Для вивчення професійних намірів старшокласників використовуються різноманітні анкети, бесіди тощо. При цьому з'ясовується, яким професіям учні надають перевагу, чи продумані шляхи оволодіння ними, чи існують резервні професійні плани, чи є уявлення про зміст майбутньої діяльності, привабливі сторони професії, режим та умови роботи тощо.

Важливим є психологічний супровід на стадії професійної адаптації, в результаті чого дипломований соціальний працівник освоюється в організації. Така адаптація є багатограним процесом, тому розрізняють її основні види: психофізіологічну, соціально-психологічну та професійну адаптацію. Кожен з перелічених видів може викликати у фахівця свої складності, труднощі, проблеми. Супровід на цій стадії полягає в психологічній підтримці і допомозі при знятті стану тривоги, формуванні позитивної установки на подолання проблем, розвитку почуття затребуваності і соціальної захищеності, актуалізації резервних можливостей фахівця.

Психологічний супровід на стадіях професіоналізації та майстерності полягає в наданні допомоги працівнику в подальшому професійному рості, підвищенні кваліфікації та розвитку кар'єри, незадоволеності працею, в конфліктних ситуаціях, при звільненні, а також при прийомі на роботу. Такий супровід дозволяє управляти професійним зростанням і кар'єрою працівників, планувати підвищення їх кваліфікації. Головна мета психологічного супроводу на стадії професіоналізації – забезпечення взаємоузгодження та взаємодії працівника і організації в професійному становленні.

Психологічний супровід на етапі припинення професійної діяльності означає можливість зайнятися цікавою справою. Інші намагаються залишитися на роботі. Треті покірно-байдужі до виходу на пенсію. Психологічний супровід кожної групи різний. Представникам першої групи літніх людей потрібні додаткові знання та вміння в сфері соціально-професійних і сімейно-побутових інтересів. Більш складним є психологічний супровід працівників, які хочуть продовжувати професійну діяльність. Це, як правило, висококваліфіковані фахівці, професіонали, і життя поза професією здається їм неможливим. Такий супровід полягає в наданні допомоги професійно налаштованим пенсіонерам у перебудові, переорієнтації, набутті нових цінностей і соціальних орієнтирів, нового сенсу життєдіяльності. Третя група потенційних пенсіонерів давно вже змирилася зі своїм професійним застоєм. Вони соціально пасивні, байдужі, і вихід на пенсію не приносить їм особливих переживань. Тут їм потрібна насамперед реабілітація їхньої “Я-концепції”, допомога у набутті нового сенсу життя. Психологічна підтримка соціальних працівників пенсійної вікової категорії не вимагає великих матеріальних ресурсів, а потребує тільки гуманного і компетентного ставлення до них.

В результаті наукових пошукувань здобуті такі **висновки**:

1. Психологічний супровід професійного становлення особистості соціального працівника набуває особливої актуальності в сьогоденних умовах, коли зростає значення професійно-психологічного потенціалу та професійної мобільності фахівців. Його важливість обумовлена необхідністю надання кваліфікованої допомоги і підтримки тим особам, які мають труднощі в професійній діяльності.

2. Психологічний супровід – це цілісний процес вивчення, формування та корекції професійного становлення з урахуванням своєрідності і психологічних особливостей кожної стадії діяльності, а також права особи нести відповідальність за своє професійне життя.

3. До особистісно-орієнтованих технологій психологічного супроводу соціального працівника відносяться розвиваюча діагностика, тренінги особистісного та професійного розвитку і самозбереження, моніторинг соціально-професійного розвитку.

1. Зверева І. Д., Безпалько О. В., Харченко С. Я. та ін. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / заг. ред. І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. – К.: Наук. світ, 2003. – 117 с.

2. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Автор.-упоряд.: О.В. Безпалько, І.Д. Зверева, З.П. Кияниця, В.О. Кузьмінський та інші. / За заг. ред.: І.Д. Зверевої, Ж.В. Петрочко – К.: Фенікс, 2007. – 528 с.

3. Соціальна робота: В 3 ч. – Ч. 3: Робота з конкретними групами клієнтів / А.М.Бойко, Н.Б. Бондаренко, О.С. Брижовата та інші.; За ред. Т.В. Семигіної, І.М. Григи. – К.: Вид. Дім “Києво-Могилянська Академія”, 2004. – 166 с.